

Miten tukea itsenäistyvää nuorta ottamaan omat raha-asiat haltuun?

SISÄLLYSLUETTELO

- 4 ... Esipuhe
- 6 ... Uusia näkökulmia talousosaamiseen
- 8 ... Digitalisaatio asettaa uusia haasteita talousosaamiselle
- 10 ... Pelillisuus talouskasvatuksen tukena ...
- 12 ... Kun tieto ei auta, voi tuuppaus tepsyä

● Oman talustilanteen kartoittaminen

- 20 ... Menoarvio
- 22 ... Kuittikatsaus
- 24 ... Testaa oman taloutesi tila
- 26 ... Seppo (nimi muutettu)
- 28 ... Riittääkö rahat?

● Arjen rahankäyttö ja kuluttaminen

- 32 ... Ostatko fiiliksellä vai tarpeeseen?
- 34 ... Heräteostokassi
- 36 ... Miten meihin vaikutetaan?
- 38 ... Mikä on kulutuksesi hiilijalanjälki?

● Oman talouden suunnittelu ja ennakointi

- 42 ... 10 välttämää rahasta
- 44 ... Välttämätön, tarpeellinen vai turha?
- 46 ... Budjetoituvälineet haltuun
- 48 ... Penno

● Asuminen

- 52 ... Kuvittele oma koti
- 54 ... Mitä eläminen maksaa?
- 56 ... Oman kodin hankinnat

● Säästäminen ja velat

- 60 ... Sikavippi
- 62 ... Arjen pienet menot
- 64 ... Aikajänne
- 66 ... Säästöpolku

Esipuhe

Takuusäätiön ja Marttaliiton yhteisessä Rahat riittää -kehittämishankkeessa (2018–2020) on kehitetty uusia toimintatapoja, materiaaleja ja välineitä itsenäistymässä olevien nuorten ennakoivaan talousneuvontaan ja -ohjaukseen. Painopiste on ollut rohkeasti uuden kokeilemisessa, kun olemme etsineet vastauksia siihen, miten voisimme vahvistaa nuorten talousosaamista sekä tukea ja motivoida heitä ottamaan omat raha-asiat haltuun. Avaintekijä on ollut nuorten erilaisten tarpeiden tunnistaminen ja niihin vastaaminen.

Kokeiluissa lähtökohtia ovat olleet helppokäyttöisyys, konkreettisuus, pelillisuus ja toiminnallisuus. Tiedon jakamisen tai valistamisen sijaan haluamme rohkaista itse tekemiseen sekä omien arvojen, asenteiden ja tapojen tunnistamiseen ja tiedostamiseen. Erityisesti haluamme kannustaa niitä nuoria, joille syystä tai toisesta oman talouden haltuunotto ja aloittaminen tuntuvat vaikeilta. Rohkaisevaa on, että pienetkin onnistumisen kokemukset voivat olla käännteentekeviä. Tärkeintä on päästä alkuun ja löytää juuri itselle ja omaan arkeen sopivat keinot.

Kehittäminen ei ole tapahtunut tyhjiössä. Olemme kuulleet tarkalla korvalla niin eri alojen ammattilaisia kuin nuoria itseään toisen asteen oppilaitoksissa ja korkeakouluissa sekä järjestöissä ja muissa paikoissa, joissa nuoria kohdataan. Hankeen aikana on pidetty monia ryhmämuotoisia kursseja ja yksittäisiä neuvontakertoja sekä järjestetty työpajoja ja osallistuttu eri tapahtumiin. Näiden lisäksi hankkeessa on kokeiltu myös verkko-neuvontaa ja kehitetty sähköisiä välineitä.

Ison osan käytännön neuvontakokeiluista ovat toteuttaneet hankkeessa mukana olleiden seitsemän marttapiirin kotitalousasiantuntijat. Heidän lisäksi asiantuntijuuttaan ja aikaansa on jakanut iso joukko eri sektoreiden ammattilaisia. Lämmin kiitos kaikille kehittämiseen, kokeiluihin sekä tulosten ja vaikutusten arviointiin osallistuneille. Ilman teitä emme olisi onnistuneet. Hankkeessa syntyneiden kumppanuuksien ja verkostojen varaan on luontevaa rakentaa yhteistyötä myös tulevaisuudessa.

Kehittämistyömme hedelmät ovat nyt käsissäsi tähän työkalupakkiin koottuina. Toivomme, että niistä on sinulle hyötyä omassa työssäsi. Kehitys ei kuitenkaan pääty tähän, vaan hyvät ideat ja innovaatiot voivat kehittyä vieläkin paremmiksi. Annammekin sinulle vapaat kädet muokata työkalupakin tehtäviä ja materiaaleja omaan työhösi sopiviksi. Ne on tarkoitettu nimenomaan yhteisesti jaettaviksi ja parannettaviksi.

Toivomme, että työkalupakin tehtävät rohkaisevat sinua pohtimaan raha-asioita yhdessä itsenäistymässä olevien nuorten kanssa. Olennaista ei ole tietää oikeita vastauksia, vaan löytää yhdessä uusia näkökulmia ja jakaa ajatuksia sekä innostua oman talouden hallinnasta.

Helsingissä syyskuussa 2020

Minna Markkanen
kehittämispäällikkö
Takuusäätiö

Maija Isaksson
projektisuunnittelija
Takuusäätiö

Venla Toivonen
projektisuunnittelija
Takuusäätiö

Erkki Ukkola
hankekoordinaattori
Marttaliitto

Uusia näkökulmia talousosaamiseen

Maailma ympärillämme muuttuu koko ajan. Terhi-Anna Wilska kirjoittaa artikkelissaan siitä, miten digitalisaatio on mullistanut nopeasti niin ostamisen kuin maksamisenkin. Muutokset tuovat mukanaan aina uusia mahdollisuuksia, mutta myös riskejä. Tämän vuoksi tarvitsemme uudenlaista ajattelua myös siinä, miten ja missä opimme ja päivitämme taloustaitojamme elämäntilanteemme eri vaiheissa.

Yhden kiinnostavan näkökulman talousopetukseen tarjoilee Panu Kalmi. Hän käsittelee artikkelissaan pelillisyyttä talouskasvatuksessa. Pelit tarjoavat mahdollisuuden harjoitella arjen taloustaitoja mielekkäällä tavalla. Kirjoituksessa keskitytään pelien käyttöön talousopetuksessa erityisesti peruskoulutuksessa. Peleistä ja pelillisyydestä voi kuitenkin olla paljon hyötyä myös koulun ulkopuolella opittaessa uusia taloustaitoja ja oman talouden hallintaa. Esimerkiksi erilaiset talousaiheiset testit toimivat niin mielenkiinnon herättäjinä kuin puheeksioton ja palveluohjauksen välineinä.

Valistus ei välttämättä ole tehokkain tapa, jos tavoitteena on saada aikaan muutos käyttäytymisessä. Markus Kanerva esittelee artikkelissaan tuuppauksen vaihtoehtoisena tapana vaikuttaa valintoihin ja käyttäytymiseen. On mielenkiintoista myös pysähtyä pohtimaan sitä, miten meistä jokainen muotoilee toinen toistemme valintaympäristöjä usein edes tiedostamatta sitä.

Taloustaitoja voi oppia monin eri tavoin. Tämä työkalupakki sisältää erilaisia talousneuvonnan ja -ohjauksen tehtäviä, joissa on sovellettu Terhi-Annan, Panun ja Markuksen artikkeleissaan avaamia näkökulmia. Tehtävissä pohditaan muun muassa sitä, miten kulutuspäätöksiimme vaikutetaan sekä tehdään näkyväksi omaan kuluttamiseen liittyviä arvoja, asenteita ja käyttäytymismalleja.

Työkalupakin tehtävät haastavat keskustelemaan, kokeilemaan, testaamaan, pelaamaan ja pohdiskelemaan sekä ennen kaikkea löytämään itselleen sopivan ja mieluisan tavan oppia uusia taloustaitoja ja oman talouden hallinnan keinoja.

Digitalisaatio asettaa uusia haasteita talousosaamiselle

Digitalisaatio on mullistanut nopeasti sekä ostamisen että maksamisen. Samalla on muuttunut kulutuksen ja talouden perusasioiden oppiminen. Käteisen rahan merkitys oli aikoinaan keskeinen rahan arvoa ja säästämistä opeteltaessa. Rahan kertymisen näkyi konkreettisesti säästöpossuissa ja pankkikirjoissa ja säästäminen tuotti lapsille mielihyvää. Ostotapahtumassa raha ja tavara vaihtoivat näkyvästi omistajaa. Nykyisin yhä harvempi pankki edes huolii käteistä rahaa ja harvasta konttorista sitä myöskään saa. Käteisen merkitys arjessa on pienentynyt nopeasti. Korona-aika on vauhdittanut erityisesti mobiilimaksamista.

Lähes kaikki maksaminen on mahdollista mobiilisovellusten avulla. Pankki- ja luottokortit ovat ladattavissa sovelluksina älypuheliin ja muihin mobiililaitteisiin. Mobiilisovelluksia löytyy myös niin elokuvalippujen, hotelliyöpymisten kuin terveystalvelujenkin myyjiltä. Sovellusten kautta kuunnellaan musiikkia, katsotaan elokuvia ja luetaan kirjoja. Näitä palveluita veloitetaan tyypillisesti kuukausimaksuina. Siten niistä tulee kiinteitä maksuja ja kuluttamisen tunne häviää.

Maksutapojen muutosten vaikutusta rahankäytön oppimiseen on tutkittu melko vähän. Se kuitenkin tiedetään, että käteismaksaminen aktivoi aivoissa eri alueita kuin kortti- tai mobiilimaksaminen. Aivot reagoivat käteismaksuun samoin kuin fyysiseen kipuun, mitä ei tapahdu kortti- tai mobiilimaksamisessa. Mitä aineettomampaa maksaminen on, sitä helpompi rahaa on kuluttaa.

On välttämätöntä kehittää jatkuvasti uusia tapoja opettaa ja oppia kulutus- ja taloustaitoja –niin nuorille kuin aikuisillekin.

Kuluttaminen mobiilisovelluksissa on siis liiankin helppoa ja myös pikavipit hoituvat siellä helposti. Kuluttajia koukuttavat lisäksi sovellusten pelillisuus: ostoista saatavien etujen kertymisen seuraaminen saa ostamaan tarpeettomasti lisää. Lisäksi sovelluksia käyttäessään kuluttajat jakavat tietoa ostamisestaan ja liikkumisestaan. Tätä dataa kaupataan mainostajille usein kuluttajien tietämättä.

Mobiilisovelluksista on kuitenkin myös hyötyä. Parhaimmillaan ne auttavat kuluttajia hallitsemaan rahankäyttöään. Tyypillisissä maksukorttisovelluksissa ostoksen jälkeen puhelimen näytölle ilmestyvät esimerkiksi tiedot ostosta sekä viimeaikaisesta rahankäytöstä kyseiseen tuoteryhmään.

Taloustaitojen opettelussa on ongelmallista, jos ostotapahtumassa rahaa ei näy missään. Mobiilinäytöllä näkyvien desimaalilukujen ymmärtäminen vaatii jo jonkinasteista matemaattista osaamista. Kuinka hyvin osaamme opettaa lapsille ja nuorille rahan arvoa muilla tavoin? Ja jos säästetty raha ei näy, ei myöskään sen omistamisesta saa samaa mielihyvää. Tämä on iso haaste talouskasvatukselle.

Hieman vanhemmille kuluttajille mobiilialustoilla toimiminen vaatii uudenlaista ajattelua yritysten ja kuluttajien välisestä vuorovaikutuksesta sekä digitaalisen markkinoinnin keinoista. Siksi on välttämätöntä kehittää jatkuvasti uusia tapoja opettaa ja oppia kulutus- ja taloustaitoja –niin nuorille kuin aikuisillekin. Parhaiten tämä onnistuu digitaalisissa ympäristöissä.

Terhi-Anna Wilska
Professori
Jyväskylän yliopisto

Pelillisyyden talouskasvatuksen tukena

Pelit ja pelillisyyden ovat oppimisessa yleisesti käytettyjä menetelmiä ihan opeteltavasta asiasta ja koulutustasosta riippumatta. Pelit tuovat mukavaa vaihtelua oppimiseen ja niiden käyttö opetuksessa motivoi sekä opiskelijoita että opettajia. Tässä kirjoituksessa keskitytään pelien käyttöön talousopetuksessa erityisesti peruskoulutuksessa.

Talousopetus on lisääntynyt voimakkaasti peruskouluissa viime vuosikymmeninä, laajentuen vuonna 2016 myös alakoulun puolelle. Näille nuorimmille oppilaille talousopetus koostuu pitkälti perheen ja arjen talouden ymmärtämisestä sekä kestävästä kulutusvalinnoista. Yläkoulussa tarkastelu laajenee myös kansantalouden ja talouspolitiikan tarkastelun puolelle.

Oma talous on siitä mielenkiintoinen ja mukava asia opettaa, että se liittyy arjen kokemukseen. Pelit tarjoavat mahdollisuuden harjoitella arjen taloustaitoja varsin turvallisella tavalla. Oman talouden aiheisiin pääsee kiinni erilaisilla roolipeleillä, joita opettajat käyttävätkin varsin luovalla tavalla. Yksi esimerkki talouteen liittyvästä roolipelistä on Yrityskylä-oppimisympäristö, jossa harjoitellaan työelämätaitoja ja simuloidaan yritysten toimintaa.

Usein peleistä puhuttaessa ensimmäisenä tulee mieleen digitaaliset pelit. Digipeleissä kuitenkin oman talouden pelejä ei ole kovin runsaasti tarjolla. Kotimaiset Money Flow Challenge sekä Taloussankari ovat tästä erinomaisia poikkeuksia. Kuitenkin myös monet lasten ja nuorten suosimat pelit, kuten Civilization, Sims tai jopa Minecraft voivat soveltua talousasioiden opetukseen. Yhteydet eivät ole kuitenkaan kaikkein ilmeisimpiä, ja vaativat opettajalta perehtymistä asiaan.

Oma talous on siitä mielenkiintoinen ja mukava asia opettaa, että se liittyy arjen kokemukseen. Pelit tarjoavat mahdollisuuden harjoitella arjen taloustaitoja varsin turvallisella tavalla.

Myös lautapelejä voidaan käyttää talousopetuksessa. Esimerkkinä tästä suomeksikin saatavilla oleva Payday-peli. Monopoli on omanlaisensa taluspelin klassikko. Uudempaa tuotantoa edustaa muun muassa Takuusäätiön ja Marttojen tekemä Välttämätön, tarpeellinen, turha -korttipeli.

Keskeistä pelien käytössä on se, että opettaja perehtyy peliin ennakoita, ja miettii sen käytön haluamiensa oppimistavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta. Pelaamisen ei tule olla itsetarkoitus, vaan sen tulee tukea muuta oppimista. Toki joskus pelaaminen voi olla perusteltua ihan vaihtelunkin vuoksi. Pelaamisen lisäksi vähintään yhtä tärkeää on pelaamisen jälkeen tapahtuva reflektio, jossa opettaja ja oppilaat yhdessä keskustelevat pelistä ja opettaja auttaa suhteuttamaan pelin tapahtumia opeteltavaan asiaan.

Panu Kalmi
Professori
Vaasan yliopisto

Kun tieto ei auta, voi tuuppaus tepsii

Syksyllä valoisan ajan lyhentyessä kaivetaan esiin yksinkertainen, mutta toimiva suomalainen turvallisuusinnovaatio: hihasta roikkuva prismaheijastin. Liikenneturvan mukaan noin joka toinen suomalainen käyttää heijastinta. Käyttäjäkunta on yllättävän pieni siihen nähden, että suomalaiset suhtautuvat hyvin myönteisesti heijastimiin ja Tieliikennelakikin ohjeistaa käyttämään heijastinta.

Heijastin ei ole ainoa asia, jossa asenteemme ja ymmärryksemme ei vastaa todellisia valintojamme tai toimintaamme. Meillä kaikilla on hyviä pyrkimyksiä elämässämme kuten syödä terveellisesti, kuntoilla säännöllisesti, levätä riittävästi ja käyttää rahaa viisaasti. Välillä onnistumme paremmin ja välillä huonommin.

Pohjoismaalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa valtio ja kolmas sektori ovat ottaneet vahvan roolin ihmisten aikeiden ja toiminnan välisen kuilun kaventamiseksi. Valtion perinteisesti käyttämiä keinoja ovat koulutus, kannustimet ja kiellot. Kolmannen sektorilla puolestaan valistustyöllä on pitkä historia.

On hyvin tyypillistä ajatella, että ihmisten itselleen epäedulliset valinnat johtuvat oikean tiedon puutteesta. Siksi kohtaamme säännöllisesti valituskampanjoita, joissa esimerkiksi varoitetaan vaaroista tai jaetaan tietoutta.

Tuuppausfilosofia pohjautuu käyttäytymistaloustieteen parissa muotoutuneeseen ajatukseen ihmisistä epätäydellisinä päätöksentekijöinä, joita on mahdollista ohjata tekemään itselleen ja yhteiskunnalle parempia valintoja.

Kampanjoita astetta kovempi keino on pyrkiä vaikuttamaan käyttäytymiseen rahallisten kannustimien avulla. Verotuksen avulla pyritään ohjaamaan niin polttoaineen kulutusta kuin alkoholin käyttöä.

Viime kädessä valtiolla on mahdollisuus kieltää kokonaan ja tehdä rangaistavaksi haitalliseksi katsomiensa aineiden käytön. Rajoitamme rangaistuksen uhalla monien huumaavien aineiden käyttöä tai kulutusluottojen korkoja.

Monessa tilanteessa tiedon lisääminen voi olla toimiva lääke, mutta jossakin vaiheessa tulee yleensä raja vastaan kuinka paljon tai kuinka pitkään niillä voidaan vaikuttaa. Heijastimien tapauksessa käyttöaste on vakiintunut kampanjoista huolimatta noin 50 prosenttiin.

Miten siis auttaa ja tukea kansalaisia hellävaraisesti, jos kannustimia tai kielloja ei voida tai haluta käyttää? Ratkaisu voisi löytyä ns. tuuppauksesta. Tuuppaus (engl. nudging) on taloustieteilijä Richard Thalerin ja oikeustieteilijä Cass Sunsteinin muotoilema lähestymistapa ihmisten hienovaraiseen ohjaamiseen. He määrittelevät tuuppauksen tarkoittavan toimenpidettä, jolla pyritään vaikuttamaan ihmisten toimintaan ennakoitavalla tavalla puuttumatta merkittävästi olemassa olevin taloudellisiin kannustimiin.

Lisäksi toimenpiteen pitää olla helposti vältettävissä, jotta se voidaan määritellä tuuppauksessa. Toisin sanoen ihmisillä on oltava aito mahdollisuus valita muuta, kuin mihin häntä tuuppauksella ohjataan.

Edellisen määritelmän perusteella seuraavat pyrkimykset vaikuttaa ihmisten toimintaan voidaan määritellä tuuppauksiksi: Lontoon keskustan kaduilla on suojateiden yhteydessä kirjoitettu katuun ”Look right” eli katso oikealle. Kööpenhaminan kaduilta puolestaan löytyy vihreitä jalanjälkiä, jotka johtavat roskiksille. Sinne tänne autoteiden varsille on Suomessa ilmestynyt nopeusnäyttöjä, jotka kertovat autoilijan nopeuden ja antavat palautetta hymynaaman ja hapannaaman avulla, ajettiin nopeusrajoituksen mukaisesti.

Thaler ja Sunstein esittelevät tuuppauksen ja sen yhteiskunnallisia soveltamismahdollisuuksia vuonna 2008 julkaistussa kirjassa ”Nudge – Improving Decisions About Health, Wealth and Happiness”. He myöntävät, että tuuppauksessa itsessään ei varsinaisesti ole mitään uutta. Sunsteinin mukaan jo Eeva ja paratiisin käärme tuuppasivat Aatamia ja markkinointi-ihmiset tuuppaavat meitä koko ajan. Uutta on kuitenkin se, että julkinen valta ohjaisi systemaattisesti ihmisiä tuuppaamalla.

Tuuppausfilosofia pohjautuu käyttäytymistaloustieteen parissa muotoutuneeseen ajatukseen ihmisistä epätäydellisinä päätöksentekijöinä, joita on mahdollista ohjata tekemään itselleen ja yhteiskunnalle parempia valintoja. Tämä onnistuu, kun tunnistetaan, mistä epäedulliset päätökset johtuvat. Usein selitykset löytyvät ihmisen psykologiasta ja erilaisista kognitiivisista vinoumista, joille mieleemme on altis. Mieleemme ei silti toimi sattumanvaraisesti vaan pystymme ennakoimaan tutkimustiedon valossa melko luotettavasti, kuinka valtaosa ihmisistä tulee toimimaan erilaisissa päätöksentekotilanteissa. Tämä antaa avaimet ihmisten ohjaamiseen tuuppaamalla.

Tuuppaukselle ominaista on pyrkimys vaikuttaa suoraan valintoihin ja käyttäytymiseen sen sijaan, että yritettäisiin vaikuttaa asenteisiin tai motiiveihin. Sen vuoksi tuuppaustoimenpiteet eivät toimi, jos henkilön oma tahtotila tai asenne ei ole linjassa sen kanssa, mihin häntä pyritään ohjaamaan tuuppauksella. Mielen muuttamisen sijaan tuuppaus keskittyy valintaan liittyvän kontekstin muuttamiseen.

Konteksti voi olla fyysinen ympäristö, kuten roska-astia, jonka ympärille piirretään vihreitä jalanjälkiä. Konteksti voi olla myös abstraktimpi päätöksentekotilanne kuten päätös vakuutuksen ottamisesta, jolloin valinnan yhteydessä esitettävällä tiedolla tai sen esittämistavalla voidaan ohjata ihmisiä.

Kun asiaa yhtään syvemmin tarkastelee, tajuaa, että me ihmiset muotoilemme koko ajan toinen toisemme valintaympäristöjä mutta emme läheskään aina tiedosta sitä. Sen seurauksena emme myöskään pysähdy suunnittelemaan, miten onnistuisimme siinä parhaiten. Ensi kerralla, kun huomaat pyrkiväsi vaikuttamaan muiden ihmisten toimintaan, pohdi edes hetken aikaa, miten muuten kuin valistamalla voisit ohjata heitä kohti toivomaasi lopputulosta.

Markus Kanerva
Erityisasiantuntija
Valtioneuvoston kanslia

SYMBOLIEN SELITYKSET

Kuinka paljon aikaa tehtävään kannattaa vähintään varata?

15 min

30 min

45 min

60+ min

Yksilö vai ryhmätö?

Suoritustapa

keskustelu

tehtävä

pohdinta

pele

sovellus

testi

Oman talous- tilanteen kartoittaminen

Menoarvio

TAVOITE

Tehtävän tavoitteena on tunnistaa, miten kulutuksen hahmottaminen pelkän muistin varassa (mentaalinen tilinpito) voi johtaa harhaan. Tehtävä kannustaa myös pohtimaan sitä, miten omia menoja voisi seurata tarkemmin.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Kynä ja paperinpala (esim. muistilappu) jokaiselle osallistujalle

OHJE

1. Jaa kullekin osallistujalle kynä ja paperinpala.
2. Pyydä osallistujia kirjoittamaan paperille ensimmäinen mieleen tuleva rahasumma, jonka he ovat omasta mielestään kuluttaneet edellisten seitsemän vuorokauden aikana (aikaa 30 s).
3. Osallistujat kääntävät paperin ja kirjaavat siihen tarkemman erittelyn, mihin ja kuinka paljon he ovat kuluttaneet rahaa edellisten seitsemän vuorokauden aikana (aikaa 2 min).
4. Keskustelkaa tehtävästä.
 - Erosivatko paperin eri puolien summat toisistaan?
 - Miten paljon?
 - Mistä erot johtuivat?
 - Kannattaako omaan muistiin aina luottaa raha-asioissa?
 - Miten menoja voisi seurata paremmin kuin pelkästään oman muistin varassa?

Oman taloustilanteen kartoittaminen

1

Ehkä
30
euroa...

2

Kahvila 5 €
Ruokakauppa 22,50 €
Vaatteet 15 €
2 x seutulippu 8 €

yht. 50,50 €

Kuittikatsaus

TAVOITE

Tehtävän tavoitteena on tutustua tarkemmin omaan kulutuskäyttäytymiseen ja pohtia sitä, millaisia eri tunteita kuluttaminen herättää.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

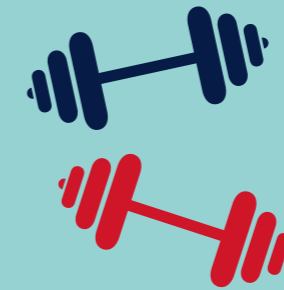
- Valko- tai fläppitaulu, kyniä ja eri värisiä post-it -lappuja

OHJE

1. Jaa taulu neljään yhtä suureen osaan ja nimeä ne esim. seuraavasti:
 - Mihin olen tyytyväinen
 - Mitä oli pakko ostaa
 - Mikä maksoi liikaa
 - Mitä en suunnitellut ostavani
2. Pyydä osallistujia tutkimaan omia kuittejaan tai muuten pohtimaan viimeaikaisia ostoksiaan. Osallistuja kirjoittaa ostoksensa erillisille lapuille ja sijoittaa ne omasta mielestään sopiviin kohtiin taulun nelikentässä.
3. Keskustelkaa tehtävän herättämistä ajatuksista ja siitä, millaisia tunteita kuluttamiseen liittyy. Eroavatko tunteet esim. ennen ja jälkeen ostoksen?

Oman taloustilanteen kartoittaminen

Mihin olen tyytyväinen

Mitä oli pakko ostaa

Mikä maksoi liikaa

Mitä en suunnitellut ostavani

Testaa oman taloutesi tila

TAVOITE

Testin tavoitteena on herättää kiinnostusta oman taloustilanteen tarkasteluun, tunnistaa mahdollisia riskejä sekä rohkaista puhumaan raha-asioista.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Puhelin, tabletti tai tietokone, jossa on verkkoyhteys
- Testi löytyy osoitteesta: bit.ly/testaatalous

OHJE

1. Ohjaa osallistujat testin verkkosivulle.
2. Kukin osallistuja vastaa testin kahdeksaan kysymykseen itsenäisesti. Testitulokset on arvio vastajan talouden tilanteesta.
3. Keskustelkaa siitä, minkälaisia ajatuksia testi herätti.
 - Oliko testin vastaus omaan tilanteeseen sopiva?
 - Saiko testistä uutta tietoa tai ajateltavaa?
 - Herättikö testi miettimään sitä, miten omaa käyttäytymistä talousasioissa olisi hyvä muuttaa?

Vaihtoehtoisesti testin kysymykset voidaan käydä ryhmässä yhdessä läpi keskustellen.

Seppo (nimi muutettu)

TAVOITE

Tehtävän tavoitteena on hahmottaa kuukausibudjetin merkitys oman talouden kokonaiskuvan kannalta. Keskeistä on ymmärtää pienten valintojen vaikutus kuukausittaisiin menoihin.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Jokaiselle osallistujalle Seppo (nimi muutettu) –tehtäväpohja tulostettuna sekä kynä

OHJE

- Tehtävä voidaan suorittaa yksin, pareittain tai pienryhmissä. Jaa jokaiselle osallistujalle oma tehtäväpohja ja ohjeista osallistujia eläytymään Sepon rooliin.
- Osallistajat saavat valita Sepolle iän, paikkakunnan ja ammatin sekä määrittellä hänelle erilaisia tuloja ja menoja. Tämän jälkeen Sepon tuloista vähennetään menot ja katsotaan, miten hyvin Seppo pysyy budjetissa.
- Keskustelkaa yhteisesti siitä, millaisia ajatuksia tehtävä herätti ja miksi omia menoja on tärkeää seurata.

TEHTÄVÄN MATERIAALIT

Tarvittavat materiaalit ja vinkkejä tehtävän soveltamiseen löydät osoitteesta: martat.fi/omat-rahast

Oman talustilanteen kartoittaminen

Seppo (nimi muutettu)

Ikä: Ammatti:

Paikkakunta:

Sepon tulot kuukaudessa:

Tukityyppi Summa

- Kelan tuet
- Toimeentulotuki
- Työtulot
- Muut tulot

Seppo asuu:

- Vuokralla €/kk
- Omassa kämpässä €/kk
- Kaverin nurkissa €/kk
- Muuten €/kk

Sähköä Sepolla menee (niukasti/normaalisti/paljon),
vettä Seppo kuluttaa (niukasti/normaalisti/paljon).
Tämän päälle Sepolla on kotivakuutus kännykkä/nettiliittymä.
Kaupassa Seppo käy (harkitusti/joskus/nälkäisenä).
Seppo syö mieluiten (valmista/itse tehtyä).
Usein tulee myös ostettua suklaata karkkia tai energiajuomia.
Tupakkaa Sepolla palaa (ei mitään/jonkin verran/paljon).
Juominkeihin uppoaa rahaa (ei mitään/jonkin verran/paljon).
Ulkona Seppo käy juomassa kertaa viikossa ja
syömässä kertaa viikossa.
Seppo myös harrastaa ja tähän menee viikossa euroa.
Seppo liikkuu omalla autolla julkisilla pyörällä.

Rasti
ruutuun!

Riittääkö rahat?

TAVOITE

Pelin tavoitteena on ymmärtää arjen laskujen ja menojen tärkeysjärjestys ja merkitys oman talouden tasapainossa pysymiselle.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Pelilauta
- Tapahtuma-kortit, jotka asetetaan pinoon pelilaudan viereen tekstipuoli alaspäin
- Kuukauden tulot ja menot -lista jokaiselle pelaajalle
- Kynä ja pelinappula jokaiselle pelaajalle
- Yksi noppa

OHJE

1. Pelin alussa jokaiselle pelaajalle jaetaan Kuukauden tulot ja menot -lista. Siihen on valmiiksi merkitty rahamäärä, joka pelaajalla on käytössään pelin alussa (550 euroa). Pelin aikana pelaaja pitää kirjaa menoistaan ja tuloistaan. Nämä riippuvat pelitapahtumista.
2. Jokainen pelaaja liikkuu vuorollaan nopan osoittaman askelmäärän. Pelilaudalla on viidenlaisia askelia, joihin liittyy erilaisia pelitapahtumia.
3. Pelilauta vastaa yhtä kuukautta. Peliä voi pelata peräkkäin useita kierroksia. Tällöin edellisen kierroksen saldo (+/-) siirtyy seuraavalle kierrokselle. Peli päättyy, kun kaikki pelaajat ovat päässeet maaliin. Voittaja on se, jolla on eniten rahaa jäljellä.

TEHTÄVÄN MATERIAALIT

Tarvittavat materiaalit ja vinkkejä tehtävän soveltamiseen löydät osoitteesta: takuusaatio.fi/hallitserahojasi

Peli on kehitetty yhteistyössä DIAK:n opiskelijoiden kanssa.

Oman taloustilanteen kartoittaminen

Käyt uimahallissa.
Maksa 10€.

Maksa Spotifyn kuukausimaksu.
Maksa 10€.

Ostat lemmikillesi tarvikkeita.
Maksa 30€.

Arjen
rahankäyttö ja
kuluttaminen

Ostatko fiiliksellä vai tarpeeseen?

TAVOITE

Testin tavoitteena on tunnistaa omaan kuluttajuuteen vaikuttavia tekijöitä, kuten arvoja sekä antaa valmiuksia kestäväan kuluttamiseen.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Puhelin, tabletti tai tietokone, jossa on verkkoyhteys
- Testi löytyy osoitteesta: bit.ly/fiiliksellä

OHJE

1. Ohjaa osallistujat testin verkkosivulle. Kukin osallistuja vastaa testin kymmeneen kysymykseen itsenäisesti. Testitulokset kertovat, minkälainen kuluttajatyypiksi on. Tyypit pohjautuvat Sitran fiksun kuluttamisen motivaatioprofiileihin.
2. Keskustelkaa siitä, millaisia ajatuksia testi herätti.
 - Tunnistaako itsessä testin tuloksessa esitetyt kuluttajatyypit?
 - Saiko testistä uutta tietoa tai ajateltavaa?
 - Herättikö testi miettimään sitä, miten omaa käyttäytymistä talousasioissa olisi hyvä muuttaa?

Vaihtoehtoisesti testin kysymykset voidaan käydä ryhmässä yhdessä läpi keskustellen.

Heräteostokassi

TAVOITE

Tavoitteena on ymmärtää ruokakaupassa tehtäviin heräteostoksiin kuluvan rahan määrää suhteessa paremmin harkittuihin valintoihin. Heräteostosten tiedostaminen auttaa huomaamaan niiden merkityksen omassa ostokäyttäytymisessä.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Tulostetut esimerkkiostokassit tai kaupasta hankitut kaksi erilaista ostokassia, joista toinen sisältää heräteostoksia ja toinen harkitumpia valintoja.

OHJE

1. Tulosta esimerkkiostokassit tai kerää kaupasta sopivat esimerkit kahdesta ostokassista (heräteostot ja ”fiksut valinnat”). Ostokassit voivat olla saman tai eri hintaisia.
2. Pyydä osallistujia pohtimaan ostokassien hintoja ja vertailemaan sitä, millaisia asioita ostokasseissa on.
3. Keskustelkaa heräteostoista.
 - Mikä on heräteostos?
 - Minkälaisia heräteostoksia osallistujat ovat tehneet?

Osallistujia voi myös pyytää laskemaan ostokassien esimerkkihintoja kuukausi- tai vuositasolla.

TEHTÄVÄN MATERIAALIT

Tarvittavat materiaalit ja vinkkejä tehtävän soveltamiseen löydät osoitteesta: martat.fi/omat-rahast

Miten meihin vaikutetaan?

TAVOITE

Tehtävän tavoitteena on kehittää kriittistä medialukutaitoa sekä oppia tunnistamaan ja analysoimaan mainosten ja vaikuttajamarkkinoinnin vaikuttamisen keinoja.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Mainoslehtiä, aikakauslehtiä ja/tai sanomalehtiä
- Internet ja sosiaalinen media (esim. Instagram, YouTube)
- Tietokone, puhelin tai tabletti, jossa on verkkoyhteys
- Verkosta löytyy keskustelun pohjaksi myös ”Näin meitä huijataan” -artikkeli, jossa on esimerkkejä siitä, miten meihin pyritään markkinoinnilla vaikuttamaan.

OHJE

1. Pyydä osallistujia etsimään lehdistä, sosiaalisesta mediasta tai internetistä erilaisia mainoksia. Mainokset voivat olla myös sosiaalisen median vaikuttajien julkaisemia sisältöjä, jotka on tehty kaupallisena yhteistyönä yrityksen kanssa (vaikuttajamarkkinointi).
2. Pyydä osallistujia kiinnittämään huomiota siihen, millä eri tavoilla mainokset vetoavat tunteisiimme ja houkuttelevat ostamaan mainostetun tuotteen tai palvelun.
3. Keskustelkaa mainoksista ja vaikuttamisesta.
 - Minkälaisia tunteita mainokset herättävät?
 - Miten eri keinoin mainokset pyrkivät vaikuttamaan ostopäätöksiin?
 - Minkälaisia ongelmia sosiaalisen median vaikuttajamarkkinointiin voi liittyä?
 - Miten internetin kohdennettu mainonta toimii eli miksi omalle ruudulle ilmestyy juuri tiettyjä mainoksia?

TEHTÄVÄN MATERIAALIT

Tarvittavat materiaalit ja vinkkejä tehtävän soveltamiseen löydät osoitteesta: takuusaatio.fi/hallitserahojasi

Mikä on kulutuksesi hiilijalanjälki?

TAVOITE

Tehtävän tavoitteena on tehdä näkyväksi se, millainen merkitys omilla kulutusvalinnoilla on lompakon lisäksi myös ympäristölle. Tämän tiedon pohjalta voi tehdä tietoisempia valintoja omassa arjessaan.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Puhelin, tabletti tai tietokone, jossa on verkkoyhteys.
- Hiilijalanjälkilaskuri, joka löytyy osoitteesta: takuusaatio.fi/hallitserahojasi
- Takuusäätiön verkkosivulta löytyy keskustelun pohjaksi myös vinkkejä siihen, miten arjen valinnoilla voi pienentää hiilijalanjälkeään.

OHJE

1. Ohjaa osallistujia menemään hiilijalanjälkilaskurin verkkosivulle. Tutustukaa laskuriin.
2. Osallistajat merkitsevät laskuriin, paljonko kuhunkin kategoriaan menee rahaa kuukaudessa. Jos omien menojen arviointi tuntuu vaikealta, rohkaise aloittamaan menojen seuraaminen esim. Pennolla kuukauden ajaksi.
3. Pyydä osallistujia vertaamaan omaa hiilijalanjälkeään keskivertosuomalaisen hiilijalanjälkeen.
4. Keskustelkaa hiilijalanjäljestä.
 - Onko oma hiilijalanjälki suurempi vai pienempi kuin keskivertosuomalaisen?
 - Voisiko omaa kulutusta muuttaa jotenkin rahan ja ympäristön säästämiseksi?

TEHTÄVÄN MATERIAALIT

Tarvittavat materiaalit ja vinkkejä tehtävän soveltamiseen löydät osoitteesta: takuusaatio.fi/hallitserahojasi

Oman
talouden
suunnittelu
ja ennakointi

10 väittämää rahasta

TAVOITE

Tavoitteena on herättää pohtimaan omia talouteen liittyviä asenteita, uskomuksia ja käyttäytymismalleja.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- 10 väittämäkorttia

OHJE

1. Väittämäkortteja käytetään keskustelun herättelyyn. Lue yksi kerrallaan kortissa oleva väittämä näyttämättä kortin kääntöpuolta osallistujille.
2. Kunkin väittämän kohdalla osallistujat saavat kommentoida väittämää ollen joko samaa tai eri mieltä.
3. Lue keskustelun jälkeen kortin kääntöpuolella oleva väittämän vastaväite. Keskustelkaa aiheesta ja siirrykää seuraavaan väitteeseen.

TEHTÄVÄN MATERIAALIT

Tarvittavat materiaalit ja vinkkejä tehtävän soveltamiseen löydät osoitteesta: martat.fi/omat-rahast

Oman talouden suunnittelu ja ennakointi

Kaikki nuoret ovat paskoja rahankäyttäjiä.

myynti on aina hyvä diili.

Pikamuoti luo kuluttamisen mahdollisuuksia myös pienituloisille.

Velka on osa normaalia elämää.

Lottoaminen on parempi tapa rikastua kuin säästäminen.

Pieni säästäminen kannattaa.

Kuluttaminen voi olla myös ekoteko.

Välttämätön, tarpeellinen vai turha?

TAVOITE

Pelin tavoitteena on herättää ajatuksia ja keskustelua siitä, millaisia asioita tai kulutushyödykkeitä pidämme elämässä kaikkein tärkeimpinä ja mistä taas voisimme luopua.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Välttämätön, tarpeellinen vai turha -pelilauta ja 36 korttia

OHJE

1. Jaa kullekin parille/pienryhmälle yksi pelilauta ja kortit.
2. Osallistujat jakavat kortit omien mielipiteidensä mukaisesti kolmeen kategoriaan:
 - Välttämätön: Mitä ilman et voi elää?
 - Tarpeellinen: Mitä ilman on hankala elää?
 - Turha: Mitä ilman voit elää?
3. Pelin päätteeksi keskustellaan aiheesta ja voidaan myös vertailla keskenään sitä, miten eri pelaajien mielipiteet erosivat keskenään.

TEHTÄVÄN MATERIAALIT

Tarvittavat materiaalit ja vinkkejä tehtävän soveltamiseen löydät osoitteesta: martat.fi/omat-rahast

Oman talouden suunnittelu ja ennakointi

Budjetoitvälineet haltuun

TAVOITE

Budjetoitaito on keskeinen osa omaa taloudenhallintaa. Budjetoinnin avulla voidaan vahvistaa myös tahdonvoimaa. Tehtävän tavoitteena on, että osallistuja saa monipuolisen käsityksen erilaisista saatavilla olevista apuvälineistä ja löytää niistä myös itselleen sopivan.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Budjetoitvälineiden arviointipohja tulostettuna ja kyniä jokaiselle ryhmälle
- Ohjaajan budjetoitvälineiden arviointipohja
- Paperia ja tussi työpisteiden numerointiin ja nimeämiseen
- Budjetoitvälineet:
 - Penno-työkirja tulostettuna
 - Tunnukset Penno.fi-palveluun kirjautumiseksi
 - Välineet sähköisiin budjetoitsovelluksiin tutustumista varten, sovellukset valmiiksi ladattuna sovelluskaupasta ennen työskentelyä

OHJE

1. Jaa budjetoitvälineet eri työpisteille ja nimeä ja numeroi työpisteet.
2. Jaa osallistujat ryhmiin. Jaa ryhmille budjetoitvälineet -arviointipohja ja kyniä.
3. Ohjeista ryhmiä kiertämään budjetoitvälineiden työpisteet ja tutustumaan eri budjetoitvälineisiin. Pyydä ryhmiä merkitsemään rastilla budjetoitvälineiden arviointipohjaan ne ominaisuudet, jotka budjetoitvälineistä löytyivät. Ohjeista ryhmiä myös arvioimaan, kuinka helppokäyttöisiä eri budjetoitvälineet ovat ja antamaan yleisarvosana budjetoitvälineistä.
4. Pura tehtävä yhdessä osallistujien kanssa keskustelemalla budjetoitvälineistä:
 - Mikä oli ryhmien mielestä budjetoitvälineistä paras?
 - Onko budjetointi osallistujille tuttua?
 - Mitä budjetoitvälineitä osallistujat voisivat ottaa itse käyttöönsä?

TEHTÄVÄN MATERIAALIT

Tarvittavat materiaalit ja vinkkejä tehtävän soveltamiseen löydät osoitteesta: takuusaatio.fi/hallitserahojasi

Budjetoitvälineiden vertailu

Budjetoitvälineen nimi	Valmiit kategoriat tuloille ja menoille	Voi kirjata toistuvat tulot ja menot	Voi asettaa säästötavoitteen	Helppo-käyttöinen	Yleisarvosana (0-5)

Budjetoitvälineiden vertailu

Budjetoitvälineen nimi	Valmiit kategoriat tuloille ja menoille	Voi kirjata toistuvat tulot ja menot	Voi asettaa säästötavoitteen	Helppo-käyttöinen	Yleisarvosana (0-5)
Penno.fi	x	x	x		
Penno-työkirja	x	x	x		
Monefy-appi	x		x		
Money Manager Expense & Budget -appi	x				
Easy Home Finance -appi	x	x			

Penno

TAVOITE

Tavoitteena on ymmärtää, mihin omat rahat riittävät ja mihin kaikkeen rahaa arjessa kuluu. Tämä tieto auttaa analysoimaan ja hallitsemaan omaa rahankäyttöä paremmin.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Osallistujien oma puhelin, tabletti tai tietokone, jossa on verkkoyhteys sekä Penno-sovellus, joka löytyy osoitteesta: **penno.fi**
- Vaihtoehtoisesti voi käyttää Penno-vihkoja. Niitä voi tulostaa Pennon etusivulta.

OHJE

1. Ohjaa osallistujat Pennon etusivulle. Tutustukaa Pennoon katsomalla sivulta löytyvä video.
2. Pyydä osallistujia rekisteröitymään itsenäisesti Pennon käyttäjäksi. Vaihtoehtoisesti voit jakaa heille Penno-vihot.
3. Ohjaa osallistujia kirjaamaan Pennon Suunnittelu-sivulle tulo- ja menotapahtumat. Huomioi eri kategoriat. Tämän jälkeen on selvillä se, paljonko rahaa jää kuukaudessa kuluttamiseen.
4. Kannusta seuraamaan Pennolla omia kulutusmenoja eli kirjaamaan siihen kaikki ostokset kuukauden tai kahden kuukauden ajan. Tällöin Pennon graafeista voi seurata menojen kehittymistä ja niiden jakautumista eri kategorioihin. Graafit esitetään kuukausijaksoittain, jolloin niitä voi myös vertailla keskenään.

Asuminen

Kuvittele oma koti

TAVOITE

Tehtävän tavoitteena on siirtää ajattelun aikaperspektiiviä nykyhetkeä pidemmälle sekä herätellä ajattelemaan, kannattaako hankintoja tehdä lainalla vai etukäteen säästämällä.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Tarvittaessa keskustelun tueksi voi etsiä tietoa verkosta (esim. pankit, verkkokaupat)

OHJE

1. Pyydä osallistujia kuvittelemaan, että he ovat muuttaneet juuri uuteen kotiin. Kotiin pitäisi tehdä hankintoja, mutta niihin ei ole rahaa juuri nyt.

Kysy ja keskustele ryhmän kanssa tilanteesta.

- Miltä tuntuu, kun joutuu odottamaan jonkin hankinnan tekoa?
- Mitä ajatuksia verkkokaupan ostosmahdollisuudet herättävät?
- Minkälaisia osamaksu- tai lainamahdollisuuksia on olemassa? Mitä riskejä niihin liittyy?
- Miltä tuntuisi maksaa hankintaa vielä muutaman vuoden päästäkin?

Asuminen

Mitä eläminen maksaa?

TAVOITE

Tehtävän tavoitteena on ymmärtää, mistä kohtuullisen minimin viitebudjetin mukainen kulutus koostuu ja suhteuttaa sitä omaan kulutukseen.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Eri kotitaloustyypeille laaditut Mitä eläminen maksaa? -infograafit
- Mitä oma eläminen maksaa? -budjettipohja
- Kyniä
- Keskustelun pohjaksi verkosta löytyy myös yksityiskohtaisempaa tietoa siitä, miten Kuluttajatutkimuskeskuksen viitebudjetit on laadittu.

OHJE

1. Esittele osallistujille kohtuullisen minimin viitebudjettien rakenne (arkimenot, liikkuminen ja asuminen) paljastamatta euromääriä.
2. Jaa jokaiselle osallistujalle tyhjä Mitä oma eläminen maksaa? -budjettipohja ja pyydä täyttämään siihen arvio omista (tai oman perheen) kuukauden menoista.
3. Paljasta osallistujille viitebudjettien euromäärät. Osallistujien tilanteesta riippuen voit valita yhden tai useampia viitebudjetteja lähempään tarkasteluun. Tutustukaa tarkemmin siihen, mitä kaikkea viitebudjetit pitävät sisällään.
4. Keskustelkaa siitä, mitä ajatuksia viitebudjetit herättivät. Tuntuiko omien menojen arviointi helpolta vai vaikealta? Miten omat menot suhteutuvat kohtuullisen minimin kulutuksen viitebudjettiin?

TEHTÄVÄN MATERIAALIT

Tarvittavat materiaalit ja vinkkejä tehtävän soveltamiseen löydät osoitteesta: takuusaatio.fi/hallitserahojasi

Asuminen

Mitä eläminen maksaa?

- Yksin asuva mies, alle 45 v
- Yksin asuva nainen, alle 45 v

ARKIMENOT

Ruoka	294	261
Tietoliikenne ja viihde-elektronikka	65	65
Kodinkoneet, huonekalut, ym. kestohyödykkeet	37	37
Kodin lyhytkestoiset tarvikkeet	7	7
Vaatteet, kengät, laukut yms.	47	59
Henkilökohtainen hygienia	28	34
Terveystarvikkeet, lääkkeet, lääkärikäynnit	23	32
Vapaa-aika ja harrastukset	48	48
Sähkö ja vakuutukset	34	34

ARKIMENOT YHTEENSÄ

583 € 577 €

LIKKUMINEN

Alueen sisäinen julkinen liikenne 55 €

Seutulippu 106 €

Polkupyörä ja varusteet ym. 8 €

Oma auto 450 €

ASUMINEN (vuokra, yksiö 31-33 m²)

Pääkaupunkiseutu 733 €

Muu Suomi 487 €

YHTEENSÄ/ kk = (arkimenot + liikkuminen + asuminen)

Pääkaupunkiseutu (alueen sis. julkinen liikenne) 1379 € 1373 €

Muu Suomi (alueen sis. julkinen liikenne) 1133 € 1127 €

* Kuluttajatutkimuskeskuksen julkaisema kohtuullisen minimin viitebudjetti 2018. Infograafit tuottanut Takuusaatiö ja Marttaliitto Veikkauksen tuotoilla.

Oman kodin hankinnat

TAVOITE

Tehtävän tavoitteena on hahmottaa ensimmäisen oman kodin tärkeimpiä hankintoja sekä sitä, että hankintoja voi tehdä pidemmällä aikavälillä ja osin myös käytettynä.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Oman kodin hankinnat -kortit jokaiselle pienryhmälle

OHJE

Osallistujat jaetaan pienryhmiin ja jokaiselle ryhmälle annetaan Oman kodin hankinnat -kortit. Tehtävä koostuu neljästä vaiheesta, joiden välissä keskustellaan yhteisesti osallistujien vastauksista:

1. Priorisointitehtävä. Kukin pienryhmä asettelee kortit eteensä siinä järjestyksessä, missä ne ostaisi.
2. Tärkeysjärjestys. Kortit jaetaan neljään kategoriaan sen perusteella, miten kiire niiden hankkimisella uuteen kotiin on (ostettava heti/ostettava ensimmäisen kuukauden aikana/ostettava ensimmäisten kolmen kuukauden aikana/ostettava joskus myöhemmin).
3. Uusi vai käytetty. Kortit jaetaan joko uutena tai käytettynä ostettaviin.
4. Käytännön suunnitelma. Korteista valitaan yksi, josta tehdään tarkempi hintavertailu ja budjetti hankinnalle.

TEHTÄVÄN MATERIAALIT

Tarvittavat materiaalit ja vinkkejä tehtävän soveltamiseen löydät osoitteesta: martat.fi/omat-rahak

Asuminen

Säästäminen
ja velat

Sikavippi

TAVOITE

Tehtävän tavoitteena on havahduttaa luottojen mielikuvamarkkinointiin liittyviin ongelmiin. Usein erilaisia luottoja markkinoidaan helppona ja nopeana keinona toteuttaa unelmat tässä ja nyt. Todellisuudessa luottomainoksen houkutteleva pikavippi voi kuitenkin osoittautua kalliiksi sikavipiksi.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Mainoslehtiä, aikakauslehtiä ja/tai sanomalehtiä
- Tietokone, puhelin tai tabletti, jossa on verkkoyhteys

OHJE

1. Pyydä osallistujia etsimään lehdistä tai internetistä erilaisia luottomainoksia. Vaihtoehtoisesti voitte vieraillla erilaisten luotontarjoajien verkkosivuilla. Etsinnässä voi käyttää apuna esim. Googlessa hakusanaa ”pikavippi”.
2. Keskustelkaa aiheesta.
 - Mitä tunteita luottomainokset (tai luotontarjoajan verkkosivut) herättävät?
 - Mihin huomio ensin kiinnittyy?
 - Millaisia kuvia mainoksissa on ja mitä niillä pyritään viestimään?
 - Onko luoton korko ja muut luottoehdot selkeästi esillä siten, että luoton takaisinmaksettava määrä on helppo hahmottaa?

Arjen pienet menot

TAVOITE

Tehtävän tavoitteena on tehdä näkyväksi, miten pienet yksittäiset menot vaikuttavat rahankäytön kokonaisuuteen.

Tämä motivoi vähentämään heräteostoksia ja säästämään, mikä puolestaan lisää hallinnan tunnetta omiin raha-asioihin.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Jokaiselle osallistujalle tulostettu Arjen pienet menot- sekä Hintaesimerkkejä -taulukot sekä kynä ja laskin

OHJE

- Jaa jokaiselle Arjen pienet menot- sekä Hintaesimerkkejä-taulukot.
- Pyydä osallistujia miettimään jokin usein toistuva pieni ostos, johon kuluu jopa huomaamatta pieni summa rahaa.
Tämä ostos ja sen yksikköhinta merkitään Arjen pienet menot -taulukkoon.
- Pyydä osallistujia arvioimaan, kuinka usein tällainen ostos toistuu ja laskemaan se kokonaishinta, joka ostoksista kertyy yhteensä vuodessa.
- Kannusta osallistujia miettimään, mitä muuta tällä rahasummalla voisi tehdä.
Voisiko omia arjen pieniä menoja karsimalla löytyä helppoja säästökohteita?

TEHTÄVÄN MATERIAALIT

Tarvittavat materiaalit ja vinkkejä tehtävän soveltamiseen löydät osoitteesta: takuusaatio.fi/hallitserahojasi

Aikajänne

TAVOITE

Tehtävän tavoitteena on auttaa hahmottamaan pitkän aikavälin taloudellisia tavoitteita sekä osoittaa, että isot ja kaukaisilta tuntuvat tavoitteet lähtevät nykyhetkestä. Isojen tavoitteiden toteuttamista helpottaa niiden pilkkominen pienempiin osatavoitteisiin.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

- Valko- tai fläppitaulu ja tusseja ohjaajalle taulukon piirtämistä varten tai kuva esimerkkitaulukosta
- Fläppi- tai A3-paperia ja tusseja osallistujille
- Pitkän aikavälin tavoite -kortit tulostettuna ja leikattuna
- Lyhyen aikavälin tavoite -kortit tulostettuna ja leikattuna

OHJE

1. Jaa osallistujat ryhmiin. Jaa ryhmille pitkän aikavälin tavoite -kortit ja pyydä ryhmiä valitsemaan yksi tavoite. Jaa ryhmille myös paperia ja tusseja.
2. Pyydä osallistujia selvittämään tavoitteen kustannukset: kokonaisuudessa, vuodessa ja kuukaudessa.
3. Ohjeista ryhmiä pohtimaan, mistä arkisista asioista voisi mahdollisesti säästää. Jaa ryhmille avuksi lyhyen aikavälin tavoitteet -kortit ja kannusta ryhmiä keksimään itse lisää säästökohteita.
4. Piirrä taulukko tai esittele esimerkkitaulukkoa ryhmäläisille. Ohjeista ryhmiä piirtämään omat taulukot. Taulukon yläosaan 5–10 vuoden päähän kirjataan pitkän aikavälin tavoite ja alaosaan nyt toteutettavat lyhyen aikavälin tavoitteet.
5. Pyydä ryhmiä esittelemään omat taulukkonsa ja keskustelkaa tehtävän tekemisestä esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:
 - Oliko pitkän aikavälin tavoitteen asettaminen helppoa vai vaikeaa? Miksi?
 - Entä heti toteutettavien tavoitteiden?
 - Onko pitkän aikavälin tavoitteeseen helpompi päästä osatavoitteiden asettamisen kautta? Miksi?

TEHTÄVÄN MATERIAALIT

Tarvittavat materiaalit ja vinkkejä tehtävän soveltamiseen löydät osoitteesta:

takuusaatio.fi/hallitserahojasi

Aikajänne

Säästöpolku

TAVOITE

Tehtävä auttaa hahmottamaan oman säästötavoitteen ja tekee sen tavoittelemisesta konkreettista. Säästämässä onnistumista voi auttaa säästötavoitteen visualisointi ja pilkkominen pienempiin osiin.

MATERIAALIT JA VÄLINEET

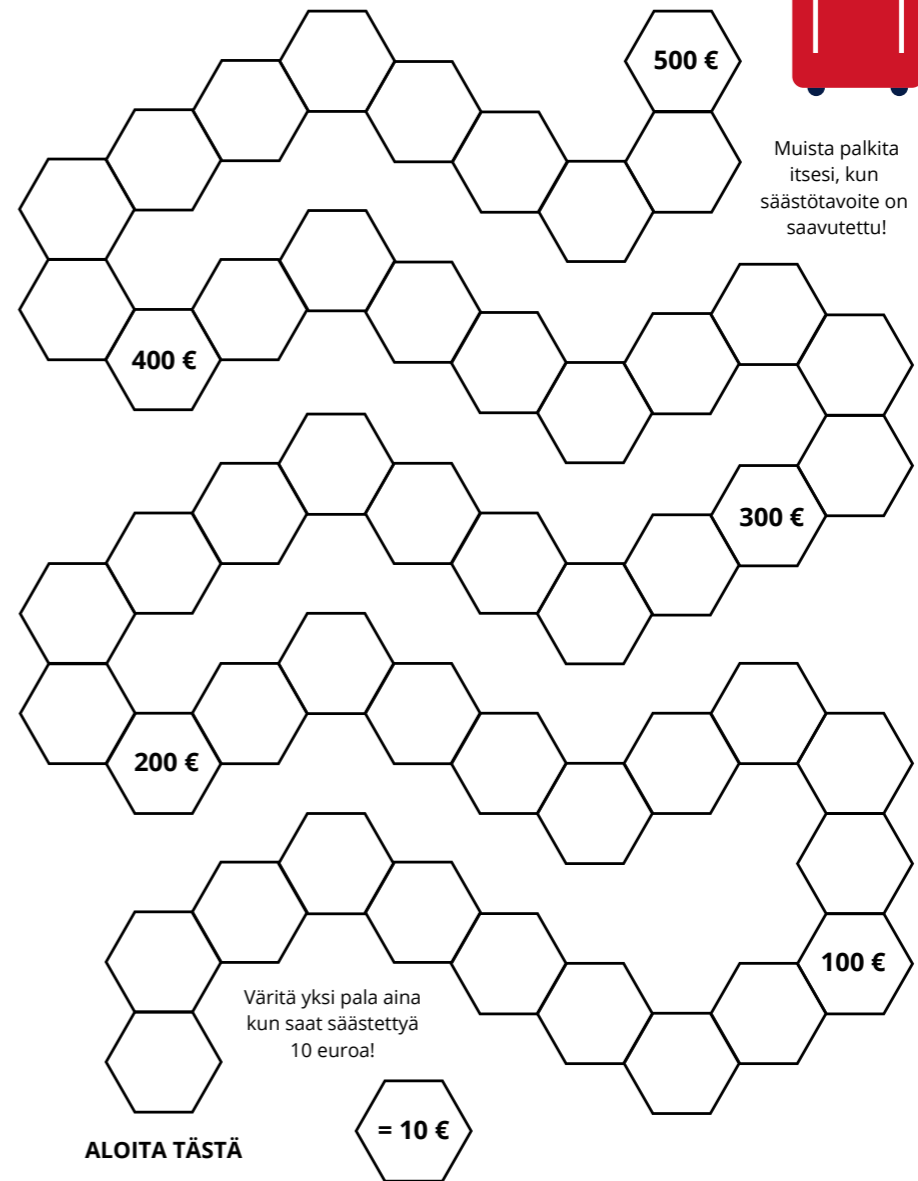
- Printattu kuva säästöpolusta tai paperia oman kuvan piirtämiseen
- Kyniä
- (Piirretty, lehdestä leikattu tai netistä printattu kuva säästökohdeesta)

OHJE

1. Tulosta osallistujille kuva säästöpolusta.
Voit käyttää kuvaa myös esimerkkinä oman säästöpolun askarteluun.
2. Pyydä osallistujaa asettamaan oma säästötavoite ja kirjaamaan se säästöpolkuun.
3. Ohjeista osallistujia värittämään palanen kuvasta aina kun he onnistuvat säästämään tietyn summan.
Polulle voi myös liittää piirroksen tai valokuvan säästötavoitteesta.
Lisäksi polun varrelle voi kirjata asioita, jotka motivoivat kohti säästötavoitetta.
4. Ohjeista osallistujia laittamaan kuva esille näkyvälle paikalle, esimerkiksi jääkaapin oveen.
Näin säästötavoite ja sen eteneminen pysyvät mielessä.

Säästäminen ja velat

SÄÄSTÖTAVOITTEENI:

Takuusäätiö

www.takuusaatio.fi

 facebook.com/takuusaatio

 Instagram:@takuusaatio

 [Twitter: @takuusaatio](https://Twitter:@takuusaatio)

 [YouTube: Takuusäätiö](https://YouTube:Takuusäätiö)

www.martat.fi

 [facebook.com/Martat vinkkaa](https://facebook.com/Martatvinkkaa)

 Instagram:@Marttailu

 [Twitter: @Marttaliitto](https://Twitter:@Marttaliitto)

 [YouTube: Martat-TV](https://YouTube:Martat-TV)